

УДК 336

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-12>

Когут Ю. М.

*кандидат економічних наук,
професор кафедри обліку і аудиту
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II*

Kogut Julia

*Candidate of Economics,
Professor of the Department of Accounting and Audit,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті висвітлені основні проблеми бюджетного процесу, які виникають на стадіях прийняття, виконання бюджету та контролю за виконанням бюджету. Встановлено взаємозв'язки і взаємозалежність бюджетної політики та бюджетного процесу в Україні. Проведено аналіз останніх змін бюджетного законодавства у 2014-2019 рр та на 2020 рік., що безпосередньо впливають на ефективність реалізації бюджетного процесу, розглянуто функції нових учасників бюджетного процесу та перші результати реформування в бюджетній сфері на регіональних рівнях. До основних проблем на етапі виконання бюджету слід віднести наступні проблеми: значна дефіцитність бюджетів та їх фінансування, суттєвий рівень Державного боргу і складність його обслуговування, невизначеність програмно-цільового методу формування бюджету. Одна з суттєвих причин дефіцитності бюджету – це незабезпечення виконання планових показників, які не завжди відповідають економічним тенденціям, а видатки значно перевищують можливості акумулювання коштів. Тому виникає постійна причина пошуку додаткових джерел фінансування. Потребує перегляду структура видатків та корегування її відповідно до напрямів стратегічного розвитку держави. Напрямами врегулювання цих питань є оптимізація видатків на державне управління та вдосконалення планування і виконання бюджетних програм з урахування, насамперед, досвіду країн ЄС. В основі змін до Бюджетного кодексу України – децентралізація влади і суттєве розширення повноважень територіальних громад, що передбачає перерозподіл завдань, повноважень і ресурсів на національному, регіональному та місцевому рівнях, підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів. При розробці механізмів децентралізації за основу взятий досвід Польщі. Виявлено, що не зважаючи на суттєві кроки реформування сфери державних фінансів, змістовні проблеми бюджетного процесу, в більшості, залишаються не вирішені та потребують подальшого врегулювання. Запропоновано комплекс рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності організації та реалізації бюджетного процесу в Україні, що дозволить визначити коло досі не вирішених проблем в організації і реалізації бюджетного процесу. Кінцевим критерієм успіху просування шляхом реформ має бути ті можливість, які економіка надає для зростання виробництва.

Ключові слова: бюджетний процес, проблеми бюджетного процесу, реформування бюджетного процесу, міжбюджетні відносини, децентралізація, фінансове вирівнювання.

Постановка проблеми. Стан соціально-економічного розвитку вимагає від урядів країн застосування прогресивних форм, методів і принципів управління доходами та видатками між рівнями бюджетної системи, тому економіка будь-якої країни пов'язана з оптимальним забезпеченням формування та виконання бюджету. Від якісного здійснення бюджетного процесу залежить дієвість бюджетної політики, яка повинна позитивно впливати на економічну та фінансову стабільність держави, її соціальний рівень життя.

Бюджетний процес – це постійний процес визначення пріоритетів держави, її завдань та функцій на певному

етапі, розробки відповідних цільових програм, визначення управлінських стратегій, оцінки ефективності використання коштів, контролю за дотриманням законодавства та виконанням бюджетних повноважень, за повнотою надходжень коштів до Державного бюджету України, головними розпорядниками бюджетних коштів та розпорядниками нижчого рівня, за своєчасним поверненням до бюджету коштів, що надані за операціями з кредитування бюджету, кредитів отриманих державою, за ефективністю та цілеспрямованістю бюджетних коштів, при цьому, Україні слід враховувати зарубіжний досвід таких країн як США, Польщі, Фінляндії, Португалії, Чехії та інших країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням бюджетного процесу присвячені праці багатьох науковців. Серед вітчизняних учених значний доробок у цьому напрямі мають такі вчені, як: О. Василик, А. Гальчинський, В. Геєць, Л. Клець, К. Павлюк, Ю. Пасічник, С. Юрій, В. Федосов, С. Фролов та ін. Однак, початок проведення реформ у сфері державних фінансів та децентралізації фінансової системи України, вимагає розгляду їх впливу на ефективність бюджетного процесу в країні.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є виявлення позитивних зрушень в ефективності організації і реалізації бюджетного процесу в Україні та нерозв'язаних проблем в контексті змін бюджетного законодавства враховуючи міжнародний досвід.

Вклад основного матеріалу. Систематичне порушення бюджетної дисципліни є однією із найскладніших проблем бюджетного процесу. Аналізуючи окремі стадії бюджетного процесу в Україні (підготовка проекту бюджету, розгляд та ухвалення проекту бюджету Верховною Радою України) упродовж 1991–2019 р. та план на 2020 рік, можна констатувати факт хронічної несвоечасності дій органів державної влади. Слід зазначити, що в роки, коли Державний бюджет був прийнятий своєчасно, в країні досягалися найвищі темпи зростання ВВП, зокрем 2000 р. – 105,9%; 2001 р. – 109,2%; 2002 р. – 105,2%; 2003 р. – 109,6%; 2004 р. – 112,1%; 2005 р. – 102,7%; 2006 р. – 107,3%; 2007 р. – 107,9%; 2008 р. – 102,3%; 2010 р. – 104,1%; 2011 р. – 105,2%; 2012 р. – 100,2%; 2013 р. – 100,0% [6, с. 18].

Незважаючи на те, що подання проекту Державного бюджету до Верховної Ради України відбувалося вчасно, але були значні розриви між датою подання та реєстрації проекту бюджету, що обумовлено: політичною нестабільністю, відсутністю політичного консенсусу між впливовими партіями лобювання інтересів промислово-фінансовими групами, відстоюванням інтересів представниками державної влади тощо. В результаті за 1992–2014 рр. 13 разів було порушено терміни реєстрації відповідного законопроекту. Бюджет на 2015 рік було внесено без звіту про виконання бюджету 2014 року, громадського обговорення та необхідних консультацій, навіть без пояснювальної записки та макроекономічного прогнозу.

Важливою вадою бюджетного процесу в Україні, що виникає на стадії прийняття і виконання, є його недостатня прозорість. У 2015 р. перший крок щодо підвищення відкритості, прозорості та публічності бюджетного процесу було здійснено шляхом прийняття Закону України «Про відкритість використання публічних коштів». Однак, введення цього Закону в дію відкладається на півроку. Крім того, замість прозорості маємо парадоксальну ситуацію: відповідно до змін Бюджетного кодексу, виключно Мінфін зобов'язується публікувати інформацію від місячних до річних показників виконання бюджету. З січня 2015 р. Державне казначейство України припинило розміщення на своєму офіційному сайті відповідну інформацію, а Мінфін публікує ці дані із запізненням на місяць, що не дозволяє оперативно оцінювати поточний стан публічних фінансів. Відсутність інформації щодо відповідності планових показників фактичним, не дає можливості оцінити ефективність бюджетного планування та виконання бюджету. Розпочинаючи розгляд Державного бюджету на 2019 року офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, враховуючи міжнародний досвід, в інформаційному полі України більш широко і доступно проведено аналіз міжбюджетних трансфертів у 2018–2019 рр. (жовтень 2018 рік) [1, с. 1–6].

Під час планування дохідної частини місцевого бюджету на 2020 рік та прогнозу на 2021 – 2022 роках в

частині податкових і неподаткових надходжень та інших доходів доцільно керуватися:

1) основними прогностичними макропоказниками економічного і соціального розвитку України у 2020–2022 роках затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 15.05.2019 № 555):

– ВВП у 2019 році очікується (млрд гривень) – 4035,2; прогноз відповідно на 2020 р. – 4551,7; 2021 р. – 5069,9; 2022 р. – 5617,3 млрд гривнів, відповідно у відсотках до попереднього року: 102,8%; 103,3 %; 103,8%; 104,1%;

– Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року, відсотки) у 2019 році очікується 107,4; прогноз: 2020 р. – 106,0 ; 2021 р. – 105,7; 2022 р. – 105,3;

– Індекс цін виробників (грудень до грудня попереднього року, відсотки) у 2019 році очікується 111,1; прогноз: 2020 р. – 108,4; 2021 р. – 108,0; 2022 р. – 106,19 [10, с. 1–6].

2) нормами Бюджетного та Податкового кодексів України [3; 4].

Вперше в самостійній Україні Міністерство фінансів відповідно до частини першої статті 75 Бюджетного кодексу України доводить особливості складання розрахунків до проектів місцевих бюджетів на 2020 рік та прогнозів місцевих бюджетів на 2021–2022 роки [10, с. 1–6].

Традиційно в Україні виконання державного бюджету здійснюється в умовах чинності неоднозначних і суперечливих правових норм різних законів, які регулюють тотожні бюджетні відносини, постійної зміни протягом бюджетного року чинних правових норм, на яких ґрунтуються показники державного бюджету. Проведене дослідження колективу авторів [6] засвідчило обернено-пропорційну залежність між динамікою ВВП та кількістю внесених змін до державного бюджету відповідного року.

Низька якість державного бюджету багато в чому пояснюється недоліками в його плануванні. Бюджет кожного року від початку і до кінця є новим документом, що був складений за умов поточної реальності, не враховуючи стратегії розвитку держави. Як результат, фінансово-бюджетна і соціальна економічна стратегії держави розвиваються паралельними шляхами, замість необхідного симбіозу. Держава фактично не має можливостей для проведення антициклічної політики, тобто балансування дефіцитними і профіцитними бюджетами залежно від фази економічного циклу [8, с. 3].

Аналіз звітів про виконання державних бюджетів за попередні роки засвідчує, що експерти Рахункової палати неодноразово наголошували про невідповідність практики державного прогнозування, яка унеможливила надання економічним агентам чітких макроекономічних орієнтирів, що не сприяє ефективній економічній діяльності [8, с. 2].

На етапі виконання бюджету до основних проблем слід віднести наступні проблеми: значна дефіцитність бюджетів та їх фінансування, суттєвий рівень Державного боргу і складність його обслуговування, невизначеність програмно-цільового методу формування бюджету. Одна з суттєвих причин дефіцитності бюджету – це незабезпечення виконання планових показників, які не завжди відповідають економічним тенденціям, а видатки значно перевищують можливість акумулювання коштів.

Існує ряд проблем з контролем за рухом грошових коштів, а саме: неефективне використання коштів бюджету; відсутність ефективного контролю за реалізацією бюджетних програм, що вимагає вирішення питань з посиленням контролю за цільовим використанням бюджетних коштів.

Перед прийняттям Державного бюджету на 2015 рік, Верховна рада внесла низку прогресивних змін до зако-

нодавчих актів, які є запорукою створення нової бюджетної системи, тому до Бюджетного кодексу України внесені зміни, які дали змогу запровадити нову модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. Разом з Бюджетним кодексом змін зазнали також і Податковий кодекс України та багато інших законів.

Основи зміни до Бюджетного кодексу України це децентралізація влади і суттєве розширення повноважень територіальних громад, що передбачає перерозподіл завдань, повноважень і ресурсів на національному, регіональному та місцевому рівнях, підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів. При розробці механізмів децентралізації за основу взятий досвід Польщі.

На Всесвітньому економічному форумі, який проходив у Давосі 22-25 січня 2019 р. Україні, на підставі проведеного аналізу, дані відповідні прогнози щодо ризиків для зовнішньоекономічної діяльності унаслідок: гібридних атак з боку Російської Федерації, спрямованих проти економічних інтересів України; відставання України у розвитку «цифрової економіки» та виробництва високотехнологічної продукції; скорочення трудових ресурсів унаслідок трудової еміграції [9].

Розглянемо більш детально головні напрями змін, які стосуються підвищення ефективності бюджетного процесу.

1. Бюджетна та фінансова самостійність місцевих бюджетів:

– самостійне формування місцевих бюджетів на основі закріплених стабільних дохідних джерел і видаткових повноважень та основних параметрів, визначених у проекті державного бюджету, поданому Урядом до Парламенту до 15 вересня року, що передує плановому.

– незалежне від термінів прийняття державного бюджету формування та затвердження місцевих бюджетів – до 25 грудня року, що передує плановому

– формування єдиного кошика доходів загального фонду та розширення його джерел.

2. Закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення дохідної бази місцевих бюджетів. Тут слід враховувати досвід реформування бюджетної сфери країн ЄС: збільшення податкового навантаження (підвищення ставки ПДВ у Фінляндії з 23 до 24%, Іспанії з 18 до 21% на Кіпрі з 17 до 19%; введено нові податки в Португалії, Франції, Іспанії [9, с. 9].

3. Новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання. Суттєва новація вирівнювання бюджету не за видатками, а за доходами (як у багатьох країнах), що значно стимулює регіони до нарощення доходів.

4. Нова трансфертна політика для посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у відповідних галузях.

5. Децентралізація видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності.

6. Щоб місцеві громади мали можливість більш плавно планувати деякі видатки своїх бюджетів, то невикористані субсидії та субвенції доцільно залишати в розпорядженні місцевого бюджету.

7. Кошти «фонду регіонального розвитку» мають бути розподілені не пізніше, ніж через 3 місяці після прийняття Державного бюджету (таким чином, у місцевих органів влади буде достатньо часу на їх використання).

8. Відповідно до внесених змін у Бюджетний кодекс, відбулося посилення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів у частині формування паспортів бюджетних програм та запровадження форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку для збору інформації, необхідної для підтвердження результативних показників бюджетних програм.

Проект закону про Державний бюджет України підлягає обов'язковій публікації в газеті «Урядовий кур'єр» не пізніше ніж через сім днів після його подання Верховній Раді України.

Інформація про мету, завдання та очікувані результати, яких передбачається досягти при виконанні бюджетних програм, розміщується кожним головним розпорядником коштів державного бюджету на своєму офіційному сайті не пізніше ніж через сім днів після подання Верховній Раді України проекту закону про Державний бюджет України.

Зміни до Державного бюджету повинні стати відправною точкою для правильної реформи децентралізації.

Висновки. Проведення дослідження дозволило б визначити коло досі ще не вирішених проблем в організації і реалізації бюджетного процесу в Україні. Не зважаючи на початок реформування, проблеми присутні на кожній стадії бюджетного процесу. Кінцевим критерієм успіху просування шляхом реформ має бути ті можливості, які економіка надає для зростання виробництва.

Щодо децентралізації то вона буде успішною тільки в разі виведення із тіні основних надходжень бюджетів, стимулювання економічної активності. Фінансова децентралізація повинна передбачати одночасно як реальне право кожній території проводити власну соціально-економічну політику, яка б враховувала інтереси мешканців певної адміністративно-територіальної одиниці та мала на меті ефективне використання місцевих ресурсів, так і забезпечувати виконання загальнодержавних функцій та завдань органами місцевого самоврядування без протиставлення загальнодержавних та регіональних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Аналіз міжбюджетних трансфертів у 2018-2019 рр. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, URL: www.facebook.com/feaovnu/ (дата звернення 07 жовтня 2019 року).
2. Бугай Т. В. Сучасні проблеми та вектори розвитку бюджетного процесу в Україні // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 2. – с. 40-48.
3. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI (із змінами і доповненнями на 01.07.19): URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 07 жовтня 2019 року).
4. Податковий кодекс України від 02.10.2010 р. № 2736 – IV із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 07 жовтня 2019 року).
5. Закон України «Про державний бюджет України на 2019 рік» від 25.11.2018 р. № 2629– VIII. Відомості Верховної Ради України, 2018р., № 50 із змінами від 28 лютого 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19> (дата звернення 07 жовтня 2019 року).
6. Майборода О.В., Чемчикаленко Р.А., Майборода О.Є. Середньострокове бюджетне планування в контексті бюджетного кодексу [Електронний ресурс] // Вісник НТУ «ХП». – 2010. – № 59 – URL: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Tekhnichnij_progres_ta_efektivnist_virobництва/2010/59/NTU_XPI_59_2010_28.pdf (дата звернення 07 жовтня 2019 року).

7. Місцеві бюджети 2019. Експертний аналіз Державного бюджету 2019, URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10285> (дата звернення 07 жовтня 2019 року).
8. Офіційний сайт Рахункової палати України URL: <https://rp.gov.ua/home/> (дата звернення 07 жовтня 2019 року).
9. Підсумки Всесвітнього економічного форуму у Давосі (2019): Висновки для України. Шаров О. М., Резнікова О. О. Відділ зовнішньоекономічної політики. Національний інститут стратегічних досліджень, лютий 2019 р., с. 1-14. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1_Davos_2019-a5129.pdf (дата звернення 07 жовтня 2019 року).
10. Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи їх вирішення: монографія/ М.І. Карлін, Ю.В. Шулик, А.В. Кулай та ін.; за ред. д.е.н. проф. М.І. Карліна. – Луцьк: Вежа-Друк, 2014. – 364 с. – ISBN 978-617-7181-15-7.
11. Про особливості складання проекту місцевого бюджету на 2020 рік та прогнозу місцевого бюджету на 2021-2022 роки. URL: http://chadm.cg.gov.ua/web_docs/60/2008/10/docs/List_MFU_22284.pdf (дата звернення 07 жовтня 2019 року).

References:

1. Analiz mizhbiudzhetykh transfertiv u 2018-2019 rr. Ofis z finansovoho ta ekonomichnoho analizu u Verkhovni Radi Ukrainy, [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.facebook.com/feao.vru/ (accessed 07 October 2019)
2. Buhai T. V. Suchasni problemy ta vektory rozvytku biudzhethnoho protsesu v Ukraini // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. – 2012. – № 2. – s. 40-48.
3. Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08 lypnia 2010 r. # 2456-VI (iz zminamy i dopovnenniamy na 01.07.19): [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. (accessed 07 October 2019)
4. Podatkovi kodeks Ukrainy vid 02.10.2010 r. #2736 – IV iz zminamy ta dopovnenniamy.[Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (accessed 07 October 2019)
5. Zakon Ukrainy “Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2019 rik” vid 25.11.2018 r. #2629– VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy,2018r., #50 iz zminamy vid 28 liutoho 2019 roku. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>. (accessed 07 October 2019)
6. Maiboroda O.V., Chemchikalenko R.A., Maiboroda O.Ye. Serednostrokovye biudzhethne planuvannia v konteksti biudzhethnoho kodeksu [Elektronnyi resurs] // Vistnyk NTU “KhPI”. – 2010. – # 59 – Rezhym dostupu: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Naukova_periodyka/vestnik/Tekhnichniy_prohres_ta_efektyvnist_vyrobnystva/2010/59/NTU_XPI_59_2010_28.pdf. (accessed 07 October 2019)
7. Mistsevi biudzhety 2019. Ekspertnyi analiz Derzhavnoho biudzhethu 2019, (Elektronnyi resurs). – Rezhym dostupu: <https://decentralization.gov.ua/news/10285>. (accessed 07 October 2019)
8. Ofitsiyni sait Rakhunkovoi palaty Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://rp.gov.ua/home/>. (accessed 07 October 2019)
9. Pidsumky Vsesvitnoho ekonomichnoho forumu u Davosi (2019): Vysnovky dlia Ukrainy. Sharov O. M.,Reznikova O. O. Viddil zovnishnoekonomichnoi polityky. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, liutyi 2019 r., s.1-14. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1_Davos_2019-a5129.pdf. (accessed 07 October 2019)
10. Problemy rozvytku finansovoi systemy Ukrainy ta shliakhy yikh vyrishennia: monohrafiia/ M.I. Karlin, Yu.V. Shulyk, A.V. Kulai ta in.; za red. d.e.n. prof. M.I. Karlina. – Lutsk: Vezha-Druk, 2014. – 364 s. – ISBN 978-617-7181-15-7.
11. Pro osoblyvosti skladannia proektu mistsevoho biudzhethu na 2020 rik ta prohnozu mistsevoho biudzhethu na 2021-2022 roky. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://chadm.cg.gov.ua/web_docs/60/2008/10/docs/List_MFU_22284.pdf (accessed 07 October 2019)

ОСОБЕННОСТИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕССА В УКРАИНЕ

Аннотация. В статье освещены основные проблемы бюджетного процесса, которые возникают на стадиях принятия, исполнения бюджета и контроля за исполнением бюджета. Установлены взаимосвязи и взаимозависимость бюджетной политики и бюджетного процесса в Украине. Проведен анализ последних изменений бюджетного законодательства в 2014-2019 гг и на 2020 год., которые непосредственно влияют на эффективность реализации бюджетного процесса, рассмотрены функции новых участников бюджетного процесса и первые результаты реформирования в бюджетной сфере на региональных уровнях. К основным проблемам на этапе выполнения бюджета следует отнести следующие проблемы: значительная недостаточность бюджетов и их финансирования, существенный уровень Государственного долга и сложность его обслуживания, неопределенность программно-целевого метода формирования бюджета. Одна из существенных причин дефицитности бюджета – это не обеспечением выполнения плановых показателей, которые не всегда соответствуют экономическим тенденциям, а расходы значительно превышают возможности аккумулирования средств. Поэтому возникает постоянная причина поиска дополнительных источников финансирования. Требуется пересмотра структура расходов и корректировки ее в соответствии с направлениями стратегического развития государства. Направлениям урегулирования этих вопросов является оптимизация расходов на государственное управление и совершенствование планирования и исполнения бюджетных программ с учетом, прежде всего, опыта стран ЕС. В основе изменений в Бюджетный кодекс Украины – децентрализация власти и существенное расширение полномочий территориальных общин, предусматривает перераспределение задач, полномочий и ресурсов на национальном, региональном и местном уровнях, повышение финансовой самостоятельности местных бюджетов. При разработке механизмов децентрализации за основу взят опыт Польши. Выявлено, что несмотря на существенные шаги реформирования сферы государственных финансов, содержательные проблемы бюджетного процесса, в большинстве, остаются нерешенные и требуют дальнейшего урегулирования. Предложен комплекс рекомендаций, направленных на повышение эффективности организации и реализации бюджетного процесса в Украине, что позволит определить круг до сих пор не решенных проблем в организации и реализации бюджетного процесса. Конечным критерием успеха продвижения по пути реформ должно быть те возможности, которые экономика предоставляет для роста производства.

Ключевые слова: бюджетный процесс, проблемы бюджетного процесса, реформирование бюджетного процесса, межбюджетные отношения, децентрализация, финансовое выравнивание.

THE BUDGET PROCESS IN UKRAINE

Summary. The article highlights the main problems of the budget process that arise at the stages of budget adoption, implementation and control over budget execution. The interconnections and interdependencies of budgetary policy and budgetary process in Ukraine have been established. Analyzed recent changes in the budget legislation in 2014-2019 and 2020 years, which directly affect the efficiency of the budget process implementation, considered functions of new participants in the budget process and the first results of reform in the budget sector at regional levels. The main problems at the stage of budget execution include the following problems: significant budget deficits and their financing, significant level of the State debt and complexity of its servicing, uncertainty of the program-targeted method of budgeting. One of the major reasons for the budget deficit is the failure to meet targets that do not always meet economic trends, and expenditures far exceed the ability to accumulate funds. Therefore, there is a constant reason to look for additional sources of funding. It needs to revise the structure of expenditures and adjust it according to the directions of strategic development of the state. The areas of resolution of these issues are optimization of public administration expenditures and improvement of planning and implementation of budget programs, taking into account, first of all, the experience of EU countries. The amendments to the Budget Code of Ukraine are based on decentralization of power and significant expansion of powers of territorial communities, which involves the redistribution of tasks, powers and resources at the national, regional and local levels, increasing the financial autonomy of local budgets. The experience of Poland was taken as a basis for developing decentralization mechanisms. It is revealed that, despite the significant steps in the reform of the public finance sphere, the substantive problems of the budgetary process, in the majority, remain unsolved and need further resolution. A set of recommendations is proposed to increase the efficiency of the organization and implementation of the budget process in Ukraine, which will allow to determine the range of problems that have not been solved in the organization and implementation of the budget process. The ultimate criterion for success in moving forward with reforms must be the opportunities that the economy offers to grow production.

Key words: Budgeting, problems of the budget process, the budget process reform, intergovernmental relations, decentralization, financial equalization.